

A honismereti évfordulónaptár elé

Van *Ady Endrénének* egy 1914. március 15-ével datált verse, Ünnepek a dombon a címe. Egy adott történelmi kor ünnep-hamisításainak és ünnep-hazudóinak elutasítása ez a prófétáló haragú költemény. Ilyenek olvashatók benne: „Ünnepek nem kell. Nem kell semmi emlék, Mi mindent másképpen, Kurucabban tennénk.” De nemcsak tagadás, hanem állítás, programadás is ez a költői hitvallás: „Mink megöregedni, Hogyha karunk ráért, Emlék-ünnepeknek Nem fogunk okáért. Vagy törünk, csinálunk, Vagy nem lesz itt semmi, De nem fogunk titkon, Vénen ünnepelni.”

Nem érzem kegyeletsértésnek, hogy az 1978-as honismereti évfordulónaptárt böngészgetve ez az *Ady* vers jutott eszembe és még idézek is belőle. Nincs benne bántás, mert sem az évfordulónaptár összeállítója, sem a naptár rostálói nem szándékoznak — megint csak *Ady* szavaival élve — belefulladásztani a Hont az emlékezésbe.

Amit nem akarunk: egy emlékezés-lavinát elindítani — ez világos. Akkor hát mi a célja ennek a honismereti évfordulónaptárnak, amit legszívesebben csak kísérlenek nevezek. Az, hogy a hagyományápolást, a *haladó* hagyományok ápolását részben gazdagítsa, részben folyamatossá tegye. Ha lehet, mentesítse az uniformizáltság veszélyeitől is. Legyen táplálója az egészséges „helyismeretnek”, amiből az átfogóbb honismeret is táplálkozik. Ehhez pedig a csúcsok közötti völgyeket, lankákat is be kell járni.

Egy nemzet történelmének, gazdasági és szellemi kultúrájának nemcsak őriásai, de nagyjai is vannak, sőt olyanok is, akik nem tettek szert még országos hírnévre sem, ám szűkebb pátriájuk felemelkedéséért, egy szakma fejlődéséért az átlagosnál eredményesebben munkálkodtak, s egy-egy kisebb közösség emlékezetére méltóak. Hasonló a helyzet az eseményekkel is: egyesek megrengették a világot, mások az ország életét befolyásolták évtizedekre, netán századokra, megint mások csak helyi jelentőségűek. A „csak”-ot ebben az esetben is időzójelben értem, mint azt a másikat, amely arra figyelmeztet, hogy „a múlt *csak* példa legyen most”.

A példa nem kis dolog, gyakran a „kis” példák könnyebben találnak utat az egyénhez, mint a nagyok, amelyek törvényszerűen emlékművé növekednek. Az évfordulónaptár tartalmazza azokat az eseményeket, azoknak a történelmi személyiségeknek születési vagy halálozási évfordulóját, amelyekről és akikről az egész nép méltán — és reméljük mértéktartóan is egyre méltóbban — megemlékezik. De felsorol olyan eseményeket, személyeket is, akik — föltehetően — ugyancsak nem méltatlanok arra, hogy valakiknek életükkel és cselekedeteikkel példát adjanak. Azt írom, hogy „föltehetően”, mert őszintén bevallom: sokukról semmit sem tudok, noha talán jó lenne, ha tudnék. Még valószínűbbnek tartom viszont, hogy azon a helyen, ahol ezek az „ismeretlenek” születtek vagy nyugszanak, ott jó lenne, ha az emberek többet tudnának róluk. Nemcsak azért, hogy kevesebb legyen az elhanyagolt, gondozatlan emlékhely, sír, szobor, emléktábla — ez se utolsó dolog —, de ne vesszenek el a jó példák.

Szeretném remélni, hogy sok honismereti szakkörnek ad kutatási programot, ha átböngészi ezt az évfordulónaptárt. Pedig az összeállító és a „rostálók” még azt is közlik, hogy szó sincs teljességről. Biztosan így igaz, még akkor is, ha számomra túl gazdagnak tűnik a lista. Ez lehet hátrány, de előny is, ha arra serkent, hogy minden település, üzem, iskola, egyéb intézmény vegye számba a maga történetének emlékezésre méltó eseményeit, példát adó szülőtteit vagy halottait, s főként a mához is szóló tanulságokat.

Az örömünkre és a nemzet javára sokasodó szocialista brigádok néha ugyanúgy névkeresési gondokkal küzdenek, mint egy család, amely egy újszülött érkezését várja. Egy szocialista brigád természetesen nem a választott névtől lesz szocialista. De egy jól választott név, a név sugalmazta példa segíthet a jó célok elérésében. A „dívat” —

egy-egy jelesebb jubileum alkalmával — ugyanúgy hat, mint ahogy vannak dívtos keresztnevek. A Rákóczi jubileum alkalmával több brigád vette fel a nagy fejedelmé nevet, a múlt évben pedig a költőfejedelem Ady-ét. De eljutnak-e a lényeghez?

A véletlen úgy hozta, hogy mindkét név kapcsán tanúja voltam egy-egy brigád egészséges „vívódásának”, amit fiatal brigádtagok olyan „tiszteletlen” kérdései indítottak el, hogy „Mi van? fejedelmek leszünk vagy szabadságharcot indítunk?”, a másik helyen meg, hogy „Prima! Ezentúl nem reszelek, hanem költök!” Nem részletezem. Az egyik brigád eljutott odáig, hogy Rákócziból azt tekinti a brigád elsősorban példának, hogy egyéni érdekeit alárendelte a közérdeknek. A másik helyen pedig épp a tréfálkozó állított be egy brigádértekezletre, hóna alatt egy Ady-kötettel, s felolvasta a verset: „Küldöm a frigyládát”. S ezen az alapon kötöttek frigyvet a névvel. De mindenütt eljutnak-e legalább idáig? Vagy van-e egyszerre bátorság és szerénység egy „kisebb” név felvételéhez, amelyik viszont közvetlenebbül tükrözi a településhez, az üzemhez, a szakmához való kötődést?

És a nagy eseményekből, a nagy évfordulókból kibányásszák-e mindenütt azt, ami helyileg sokkal érthetőbbé teszi, hogy ott mit jelentett az, amire egy egész ország emlékezik?

Az idézett vers, ami erről a naptárról eszembe jutott, így fejeződik be: „Öregek Domb alján, Fiatalok Dombon, Öregek emléken S fiatalok gondon.” Az „öreg emlékeket” lehet és kell is fiatalosan kezelni. Ez gondot, gondolkodást, gondoskodást, tehát cselekvést, tetteket igényel. Ha a sok esemény és név közül mindenütt a leginkább testre szabottat választják ki a legkülönbözőbb közösségek, ha nem egyszerűen emlékeznek és ünnepeleik, hanem a példát keresik és találják meg, akkor nem értelmetlen az a munka, ami ebben az évfordulónaptárban nyugszik. Mert akkor egyre többen jutnak el annak a megértéséhez is, hogy — vagy csinálunk vagy nem lesz itt semmi. S ha minél többen csináljuk, tesszük a dolgunkat, s minél jobban, annál hamarabb és biztosabban jutunk fel a Dombra — együtt: fiatalok, s fiatalnak maradni képes öregek. Nem az ünnepek, hanem a hétköznapiok helytállásában segítő példák től is erősítve.

Juhász Róbert

A Honismereti Albizottság munkacsoportjainak 1978. évi munkaterve¹

Néprajzi, anyanyelvi munkacsoport

1. Az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat és az ehhez kapcsolódó Országos Diáknapi Gyűjtőpályázata, továbbá a Dunamenti Folklór Fesztivál keretében meghirdetett Folklór a mai életben című pályázat támogatása, népszerűsítése. — 2. A földrajzi nevek és a népi növénynevek, a paraszti gazdálkodás ismeretanyaga és szókincse gyűjtésének további segítése. — 3. Az orosházi önéletrajzíró kezdeményezés országos terjesztése. — 4. Az anyanyelv ápolását szolgáló Kazinczy-versenyek és egyéb megmozdulások segítése a TIT Anyanyelvi Választmányával. — 5. A nemzetiségi anyanyelv és hagyományápolás folyamatos támogatása. — 6. A táncházak, népdalkörök és díszítőművészeti körök, irodalmi színpadok munkájának segítése. — 7. A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum tárgygyűjtő akcióinak támogatása.

Hely- és üzemtörténeti munkacsoport

1. A Kiadói Főigazgatóság felkérésére a hely- és üzemtörténeti kiadványok véleményezése. — 2. A krónikaírás, a helytörténeti adatfelvétel, fényképezés és gyűjtőtevékenység segítése. — 3. A hely- és üzemtörténeti tanácskozások előkészítése, tartalmi-módszertani segítése. — 4. A helytörténeti oktatás általános iskolai bevezetésének módszertani, szakmai segítése. — 5. Az országos periodikák központi feldolgozása tervezetének kidolgozása a Szabó Ervin Könyvtár javaslata alapján. — 6. Az 5/1977. (TK. 22.) PM számú utasítás helytörténeti kiadásra gyakorolt hatásának megvizsgálása és véleményezése.

¹ A munkatervet a Hazafias Népfront Honismereti Albizottsága az 1978. január 17-i ülésén elfogadta; tájékoztatásul közöljük. (Szerk.)